

ประวัติวัดไพโรสณฑ์ศักดิ์คาราม พระอารามหลวง

วัดไพโรสณฑ์ศักดิ์คาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่เลขที่ 91 ถนน-พิทักษ์ ซอยปรียัติธรรม ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 12 ไร่ 3 งาน 35 ตารางวา ตามโฉนดเลขที่ 221 อาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับที่ดินของนางวรรรทอง ไชยสุวรรณ ทิศใต้ติดต่อกับซอยปรียัติธรรม ทิศตะวันออกติดต่อกับถนนพิทักษ์ และแม่น้ำแควป่าสัก ทิศตะวันตกติดต่อกับหมู่บ้านชาวหล่มสักและถนนวชิรชัยราษฎร์ และมีที่ธรณีสงฆ์ 1 แปลง เนื้อที่ 1 ไร่ 1 งาน 93 ตารางวา ตามโฉนดที่ดินเลขที่ 221 หน้า 21

พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบและลาดเอียงไปทางทิศตะวันตก อาคารเสนาสนะต่างๆ มีพระอุโบสถหลังใหม่กว้าง 15 เมตร ยาว 21 เมตร สร้าง พ.ศ. 2504 พระวิหารกว้าง 4 เมตร ยาว 9 เมตร ศาลาการเปรียญ (ศาลาгимฮวย วัดนศกดิ์) สร้าง พ.ศ.2523 กุฏิสงฆ์ จำนวน 20 หลัง นอกจากนี้มีอาคารเรียนพระปริยัติธรรม 2 หลัง ห้องสมุดแน่นน้อย หอสมุดมนต์ อาคารที่ทำการเจ้าคณะจังหวัด สภการบริหารคณะสงฆ์จังหวัด ศาลาธรรมสังเวช และฌาปนสถานปูชนียวัตถุจากพระพุทธรูป พระประธาน ซึ่งมีขนาดและปางต่างๆ แล้ว ยังมีอนุสาวรีย์ของอดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 1 และที่ 2

วัดไพโรสณฑ์ศักดิ์คาราม เดิมมีนามว่า "วัดป่า" สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2382 สถานที่สร้างวัดเป็นไร่ม้ายตาลี

โดยมีพระสุริยวงศาชนสงครามภักดีวิริยกรมพาหะ (คง) เจ้าเมืองหล่มสัก คนแรกเป็นผู้สร้างขึ้นเป็นวัดคูเมือง

เพื่อใช้เป็นที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยาสมัยที่ยังเป็นจังหวัดหล่มสัก ต่อมาวัดป่าได้เปลี่ยนนามเป็น "วัดอรัญญวาสี" บางแห่งเขียนเป็น "วัดอรัญญวาศรี"

ในสมัยของเจ้าอาวาสรูปที่ 2 พระครูหลักคำภู ครั้นถึงสมัยของเจ้าอาวาสรูปที่ 16 ได้เปลี่ยนเป็น "วัดป่าหล่มสัก" ประมาณ พ.ศ.2484 ต่อมาถึง พ.ศ. 2495

จึงได้เปลี่ยนนามอีกครั้ง หนึ่งเป็นครั้งสุดท้ายมีนามว่า "วัดไพโรสณฑ์ศักดิ์คาราม" พ.ศ.2495 และใช้มาจนตราบเท่าทุกวันนี้ วัดไพโรสณฑ์ศักดิ์คาราม

ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งหลังวันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2504 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร ได้ผูกพัทธสีมาวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2508

มีพระภิกษุอยู่จำพรรษาปีละประมาณ 40 รูป สามเณรกว่า 100 รูป เนื่องจากเป็นสำนักเรียนปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลีที่เจริญรุ่งเรืองมาวัดหนึ่ง

ประกอบกับเป็นวัดที่มีเกียรติและความสำคัญคูเมืองหล่มสักมาแต่เดิม จึงได้รับการสถาปนาเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ นับตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม

พ.ศ.2522 ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการลงวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2522 เจ้าอาวาสมี 19 รูป คือ

รูปที่ 1 พระครูหลักคำบุญเพ็ง

รูปที่ 2 พระครูหลักคำภู

รูปที่ 3 พระครูโคตร

รูปที่ 4 พระอาจารย์กวย

รูปที่ 5 พระสำเร็จคัมภีระ

รูปที่ 6 พระสำเร็จบุญเฮือง

รูปที่ 7 พระสำเร็จบุญมา

รูปที่ 8 พระอาจารย์วัง

รูปที่ 9 พระอาจารย์ม้า

รูปที่ 10 พระอธิการวัน

รูปที่ 11 หลวงพ่อนาเหนือ

รูปที่ 12 หลวงพ่อชาบรรทม (กวย)

รูปที่ 13 พระครูกา

รูปที่ 14 พระอาจารย์ถั่ว ฐิติปัญญา

รูปที่ 15 พระปลัดแดง

รูปที่ 16 เจ้าอธิการบัง ขวนปัญญา

รูปที่ 17 พระอธิการบุญ

รูปที่ 18 พระมหาไพฑูริย์ ชินปัญญา ป.ธ.5

รูปที่ 19 พระวีรญาณมุนี (ไพฑูริย์ อคฺคธมฺโม ป.ธ.3 น.ธ.เอก)

รูปที่ 20 พระปริยัติพัชรการณณ์ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน (พ.ศ.2552)

ประวัติความเป็นมาของวัดไพโรสณฑ์ศักราราม พระอารามหลวง

ประวัติโดยทั่วไป

วัดไพโรสณฑ์ศักราราม พระอารามหลวง เดิมชื่อ วัดป่า ตำบลวัดป่า อำเภอวัดป่า จังหวัดหล่มสัก วัดป่าสร้างเมื่อราม พ.ศ. 2382

พระสุริยวงศาชนสงครามรามภักดีกรมพหะ (คง) เจ้าเมืองหล่มสักคนแรกสร้างเป็นวัดคู่บ้านคู่เมือง เพื่อใช้เป็นสถานที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา

วัดป่ามีประวัติเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ซึ่งจำเป็นต้องเล่าถึงประวัติความเป็นมาของบ้านเมืองพอสสมควร เพื่อจะได้ทราบประวัติโดยแจ่มแจ้งชัดเจนพอสังเขปก่อน

เมืองหล่มเก่าเดิมชื่อ “เมืองลุ่ม” หรือ “เมืองลุ่ม” หรือ “เมืองหล่ม” ซึ่งมีหลักฐานอ้างอิงปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า

เมืองลุ่มนี้มีไว้เป็นเมืองที่ทางราชการตั้งขึ้น แต่เป็นเมืองที่เกิดขึ้นโดยประชาชนร่วมกันสร้าง เราจะเป็นได้ว่านิสัยของคนเมืองหล่มเก่าพร้อมเพรียงกันอย่างน่าชมเชย

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเสด็จมาประทับที่เมืองลุ่มนี้ ได้มาพำนักอยู่ก่อนแล้วก่อสร้างเจดีย์สถานไว้สำหรับเพื่อนบ้าน

เหตุที่พากันมาอยู่สร้างเมืองลุ่มนี้ ก็เพราะหนีภัยต่างๆ เมืองจำนวนคนเพิ่มขึ้นก็เกิดเป็นบ้านเมือง ในที่สุดเกิดมีผู้ปกครองแต่ไม่ได้เรียกว่าเจ้าเมือง ใช้คำเมืองเรียกว่า

“อุปฮาด” ตามภาษาพื้นเมืองที่ใช้นั้นเป็นชื่อตำแหน่งเจ้าเมืองของชาวศรีสัตนาคคนหุต ได้มาพำนักอยู่ก่อนแล้วก่อสร้างเจดีย์สถานไว้สำหรับเพื่อนบ้าน

เมื่อเกิดมีกบฏเจ้าอนุเวียงจันทน์ส่งเจ้าราชวงศ์คุมกองทัพยกมาตีเมืองลุ่ม อุปฮาด เจ้าเมืองลุ่มมีกำลังน้อย จึงต้องยอมสวามิภักดิ์ต่อเจ้าราชวงศ์

เมื่อกองทัพพระยาอภัยภูธรกับพระยาพิชัยไธสงเมืองลุ่ม นายคงชาวพื้นเมืองลุ่มได้อาสาพาทัพพระยาอภัยภูธรกับพระยาพิชัยไปตั้งเมืองหนองบัวลำภู

ทัพไทยจับเจ้าเมืองหรืออุปฮาดเมืองลุ่มได้แล้วสำเร็จโทษ ตำแหน่งอุปฮาดจึงว่างลง ทางราชการพิจารณาความชอบของนายคง

ผู้กล้าหาญและซื่อสัตย์ต่อความดีเห็นว่าควรบำเหน็จรางวัลด้วยตำแหน่งอุปฮาดและบรรดาศักดิ์ให้สูงขึ้น ดังนั้นนายคงจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ว่า

“พระยาสุริยวงศาชนสงครามรามภักดีวิริยกรมพหะ”

พระสุริยวงศาหรือนายคงนี้ ขณะเดินทางจากกรุงเทพฯมายังเมืองลุ่มหรือหล่มได้ผ่านบ้านท่ากกโพธิ์ ซึ่งอยู่ใต้เมืองหล่มลงมาเห็นว่าดินแดนแห่งนี้อุดมสมบูรณ์

เป็นชัยภูมิอันเหมาะที่จะเป็นเมืองอะไรสักเมืองหนึ่ง จึงมาตั้งสร้างเมืองขึ้นใหม่ที่บ้านท่ากกโพธิ์ ซึ่งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำแควป่าสัก จึงให้ชื่อว่า “หล่มสัก” ราว

พ.ศ. ๒๓๔๐ ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองหล่มสักได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดในนามว่า “จังหวัดหล่มสัก” ส่วนอำเภอในเมืองให้ชื่อว่า

“อำเภอวัดป่า” เจ้าเมืองหล่มสักคนแรก คือพระสุริยวงศาชนสงครามรามภักดีวิริยกรมพหะ (คง)

เป็นคนเอาใจใส่ในหน้าที่นำสรรเสริญอุปสรรคทั้งเป็นผู้มีจิตใจผ่องใสเอาการุณาในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี จะเห็นได้สมัยที่มาสร้างเมืองขึ้นใหม่

ราวพุทธศักราช ๒๓๘๒ ได้สร้างวัดนี้ขึ้นเป็นวัดของทางราชการสำหรับใช้เป็นที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “วัดป่า” สร้างขึ้นฝั่งขวาริมแม่น้ำป่าสัก

พระสุริยวงศาฯ ได้สร้างกุฏิขึ้น ๒ หลัง ศาลา ๑ หลัง โบสถ์ ๑ หลัง วิหาร ๑ หลัง

หมายเหตุ จังหวัดหล่มสักได้ยุบเป็นอำเภอขึ้นเอก เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองและเศรษฐกิจตกต่ำ

รายชื่อเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑ พระครูหลักคำบุญเพ็ง ครั้นเมื่อพระยาพระยาสุริยวงศาฯ สร้างวัดป่าเสร็จแล้วจึงไปนิมนต์พระครูหลักคำบุญเพ็ง ชาตินิยมเดิมท่านเป็นชาวเวียงจันทน์ ข้างได้มาพำนักอยู่ที่วัดป่าไชโยเมืองหล่มเก่า ปัจจุบันเป็นวัดร้างอยู่เหนือวัดตาลขึ้นไป อยู่ใต้บ้านหินกลิ้งลงมา จึงขนานนามวัดที่สร้างขึ้นใหม่นี้ว่า “วัดป่า” เพื่อให้สอดคล้องกับนามเดิมของวัดป่าเมืองหล่มเก่า ที่ท่านพระครูหลักคำบุญเพ็งพำนักอยู่ก่อนนั้น เจ้าเมืองได้นิมนต์ท่านมาเป็นเจ้าอาวาสและได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ด้วย ในด้านการศึกษาได้เปิดสำนักสอนบาลีมูลกัจจายน์แบบโบราณ มีศิษย์นศิษย์ต่างจังหวัดและในพื้นที่เข้ารับการศึกษาเป็นจำนวนมาก ในด้านการก่อสร้างได้ปฏิสังขรณ์เสนาสนะจนเป็นที่พอเพียง ท่านได้บริหารกิจการพระศาสนาอยู่มากพอสมควร แก่อายุชยี้ แล้วมรณภาพอยู่ในวัดนี้ บรรดาศิษยานุศิษย์มีพระอาจารย์ภูเป็นต้นพร้อมด้วยข้าราชการประชาชน ได้มาปณกิจเสร็จแล้วได้สร้างอนุสาวรีย์บรรจุอัฐิธาตุไว้เป็นอนุสรณ์ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของโบสถ์เก่า ปัจจุบันรื้อออกแล้วห่างจากถนนพิทักษ์ที่ผ่านหน้าวัดประมาณ ๑๕ วา

เจ้าอาวาสรูปที่ ๒ พระครูหลักคำ (ภู) ครั้นพระครูหลักคำบุญเพ็งเป็นผู้เป็นอาจารย์มรณภาพแล้ว พระภู่ผู้เป็นศิษย์ชาตินิยมอยู่บ้านทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งได้มาพำนักศึกษาอยู่ที่วัดนี้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ จึงได้รับภาระเป็นเจ้าอาวาสต่อมา ภายหลังได้รับสมณศักดิ์แบบโบราณพื้นเมืองเป็นที่พระครูหลักคำ (ภู) ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะเมืองหล่มสัก และเป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านรูปนี้ได้สร้างวิหารขึ้น ๑ หลัง ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของโบสถ์เก่าปัจจุบันนี้ พร้อมด้วยพระประธานก่อด้วยอิฐถือปูน ๑ องค์ ลงลักปิดทองเป็นพระปางสุโขทัย ส่วนการศึกษาได้ตั้งสำนักสอนบาลีมูลกัจจายน์แบบโบราณขึ้นในวัดนี้ โดยสืบต่อจากเจ้าอาวาสรูปที่ ๑ ซึ่งมีพระภิกษุสามเณรเข้ารับการศึกษาเป็นจำนวนมาก ท่านได้บำเพ็ญสมณกิจบริหารพระศาสนาตามสมควรแก่อายุชยี้ก็มรณภาพอยู่ในวัดนี้ บรรดาศิษย์ข้าราชการประชาชนได้ร่วมกันทำฌาปนกิจศพ และสร้างอนุสาวรีย์บรรจุอัฐิธาตุไว้เป็นอนุสรณ์ ข้างตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของโบสถ์เก่าปัจจุบันนี้ อยู่ทางทิศเหนือของอนุสาวรีย์พระครูหลักคำบุญเพ็ง ห่างกัน ประมาณ ๖ วา สมัยนี้วัดป่าได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดอรัญญวาสี”

เจ้าอาวาสรูปที่ ๓ พระครูโคตร ซึ่งเป็นศิษย์ของพระครูหลักคำบุญเพ็งองค์แรก เมื่อพระครูหลักคำ (ภู) มรณภาพแล้วก็ได้รับการกิจเป็นเจ้าอาวาสบริหารกิจการพระศาสนาต่อมา ได้บำเพ็ญสมณกิจอยู่ในพระพุทธรูป ในด้านการศึกษาได้เปิดสำนักสอนบาลีมูลกัจจายน์เท่าที่สามารถ เป็นเจ้าอาวาสอยู่ประมาณ ๒๐ พรรษา แล้วลาสิกขาจากเขตบรรพชิตไปอยู่ฆราวาสวิสัย

เจ้าอาวาสรูปที่ ๔ พระอาจารย์กวย ชาตินิยมบ้านตาบวัดป่า อำเภอดัดป่า ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสอยู่ ๑๐ พรรษา แล้วลาสิกขาไปรับราชการ เจ้าอาวาสรูปที่ ๕ พระสำเร็จคัมภีระ ชาตินิยมอยู่จังหวัดอุบลราชธานี ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนี้ประมาณ ๑๐ พรรษา เมื่อได้บำเพ็ญสมณกิจสมควรแล้วได้ลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสกลับไปสู่ภูมิลำเนาเดิม เจ้าอาวาสรูปที่ ๖ พระสำเร็จบุญเฮือง ชาตินิยมชาวจังหวัดเลย ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนี้และได้บำเพ็ญสมณกิจอยู่เป็นเวลาประมาณ ๘ พรรษา แล้วลาสิกขา

เจ้าอาวาสรูปที่ ๗ พระสำเร็จบุญมา ชาตินิยมบ้านวัดป่า อำเภอดัดป่า จังหวัดหล่มสัก ได้รับการกิจเป็นเจ้าอาวาส ต่อมาประมาณ ๑๐ พรรษา แล้วลาสิกขาออกไปประกอบอาชีพ ฝ่ายฆราวาส

เจ้าอาวาสรูปที่ ๘ พระอาจารย์วัง ชาตินิยมบ้านนาทราย อำเภอลหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสต่อมาเป็นเวลาประมาณ ๑๐ พรรษา เมื่อได้บำเพ็ญสมณกิจตามสมควร

เจ้าอาวาสรูปที่ ๙ พระอาจารย์ม้า ชาตภูมิอยู่จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสเป็นเวลา ๑๐ พรรษา แล้วย้ายกลับไปลาสิกขาที่ภูมิลำเนาเดิม

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๐ พระอภิการวัน ชาตภูมิอยู่บ้านหน้าเรือนจำ ตำบลวัดป่า อำเภอวัดป่า จังหวัดหล่มสัก ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสอยู่ในวัดนี้ประมาณ ๘ พรรษา แล้วลาสิกขาไปรับราชการเป็นแพทย์ประจำตำบลวัดป่า

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๑ หลวงพ่อนาเหนือ ชาตภูมิบ้านศรีบุญเรือง ตำบลวัดป่า อำเภอวัดป่า จังหวัดหล่มสัก ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสอยู่ในวัดนี้เป็นเวลานานเท่าไรสืบไม่ได้ ภายหลังปรากฏว่ามรณภาพอยู่ในวัดนี้ ญาติโยมพร้อมกันทำฌาปนกิจศพเสร็จแล้วไม่ปรากฏได้สร้างอนุสาวรีย์บรรจุอัฐิตัวไว้ในวัดนี้

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๒ หลวงพ่อชาบรรทม (กวย) เมื่อได้ลาออกจากราชการแล้วซึ่งก่อนได้เคยเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ รูปที่ ๔ ภายหลังกลับอุปสมบทอีก ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสอยู่ในวัดนี้อีก จะเป็นเวลานานเท่าไรไม่ปรากฏ เมื่อชราลงมากแล้วได้ย้ายไปอยู่วัดศรีบุญเรือง ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของวัดป่า ห่างกันประมาณ ๑๐ เส้น และได้มรณภาพอยู่ที่วัดศรีบุญเรืองนั้น

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๓ พระครูกา (พระครูปทวน) ชาตภูมิอยู่บ้านนาแซง (บ้านสุขแสน) อำเภอวัดป่า จังหวัดหล่มสัก เคยไปศึกษาบาลีมูลกัจจายน์วัดภคินีนาถ กรุงเทพมหานคร ภายหลังได้รับนิมนต์มาเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ ได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้รั้งเจ้าคณะแขวงวัดป่าอยู่ ๒ ปีได้ก่อสร้างกุฏิขึ้น ๓ หลัง ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง ทั้งได้สร้างกำแพงวัดด้านทิศตะวันออกด้วยในด้านการศึกษาได้เปิดสำนักสอนบาลีมูลกัจจายน์ขึ้นในสำนักนี้ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสอยู่ ๑๑ พรรษา แล้วลาสิกขาออกไปอยู่หรววาส

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๔ พระอาจารย์ถั่ว จิตปัญญา ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพระครูกา ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสต่อมา เจ้าอาวาสรูปนี้เสียสุขภาพการบริหารกิจการพระศาสนาจึงเป็นเพียงทรงตัวอยู่ตามสภาพ การก่อสร้างได้สร้างกำแพงวัดด้านทิศเหนือที่พระครูกาสร้างค้างไว้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสอยู่ ๘ พรรษา แล้วลาสิกขา

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๕ พระปลัดแดง เป็นพระฐานานุกรมของพระครูสังฆกิจสังฆวาหะ (เหง้า) เจ้าคณะจังหวัดหล่มสัก การก่อสร้างได้ซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง และได้ก่อสร้างกำแพงวัดด้านทิศเหนือและทิศใต้ซึ่งพระครูกาได้ก่อสร้างค้างไว้ การศึกษาได้จัดตั้งสำนักเรียนนักเรียนนักรวมบาลีขึ้นในวัดนี้ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสอยู่ ๖ พรรษา แล้วลาสิกขาตั้งหลักฐานอยู่ที่ทิศเหนือของวัดป่าซึ่งมีที่ดินติดต่อเขตของวัดนี้

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๖ เจ้าอธิการหำบัง ขวนปัญญา ชาตภูมิบ้านสักหลง ตำบลสักหลง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ดำรงตำแหน่งเป็นองค์การสาธารณูปการอำเภอหล่มสัก การก่อสร้างได้ปรับปรุงกุฏิเก่าและใหม่ ๕ หลัง หอฉัน ๑ หลัง หอกลอง ๑ หลัง หอระฆัง ๑ หลัง การศึกษาได้จัดตั้งนักเรียนบาลีและนักรวม โดยนิมนต์พระมหาบุญช่วย ป.ธ.๖ น.ธ. เอก วัดประยูรวงศาวาส จังหวัดธนบุรี มาเป็นครูสอน พระมหาบุญช่วยทำการสอนอยู่ ๒ ปี แล้วลาสิกขาไปรับราชการเป็นปลัดอำเภอมินบุรี การศึกษาฝ่ายบาลีที่จัดตั้งขึ้นนั้นเลิกล้มไป สมัยนี้วัดสิกขาไปราชการเป็นปลัดอำเภอมินบุรี การศึกษาฝ่ายบาลีที่จัดตั้งขึ้นนั้นเลิกล้มไป สมัยนี้วัดอรัญญวาสีได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “วัดป่าหล่มสัก”

เจ้าอธิการห้าบงรูปนี้ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสอยู่ ๑๐ พรรษา แล้วลาสิกขาไปรับราชการสังกัดกรมรถไฟ

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๗ พระอธิการบุญ ขาดิภูมิมบ้านสักงอย ตำบลวัดป่า อำเภอลำลูก จังหัดเพชรบูรณ์ เป็นเจ้าอาวาสอยู่ได้ ๑ พรรษา แล้วลาสิกขาไปประกอบอาชีพรับราชการกรมราชทัณฑ์

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๘ พระมหาไพบูลย์ ชินปุตุโต ป.ธ.๕ น.ธ.เอก ขาดิภูมิมบ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอสกลภูมิ จังหัดร้อยเอ็ด ซึ่งได้ย้ายมาจากวัดหิรัญรูจี จังหัดธนบุรี

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๘๙ พระราชสุธี (ปุ่น ป.ธ.๖) เจ้าคณะตรวจการภาค ๒ วัดพระเชตุพนฯ จังหัดพระนคร ได้จัดส่งมาเป็นเจ้าสำนักเรียนวัดนี้ พร้อมด้วยพระมหาไพบูลย์ อคคธมโม ป.ธ. ๓ น.ธ.เอก และสามเณรไพโรจน์ สุทธิประภา น.ธ.เอก เป็นผู้ติดตาม

วัดที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๔๘๙ ได้ประกอบพิธีเปิดสำนักเรียนการศึกษานักธรรมและบาลี ขึ้น ณ วัดนี้

ฝ่ายคณะสงฆ์สามเณรทหายกทหายกาเปิดการศึกษาในวัดนี้เป็นครั้งที่ ๒ รองจากพระมหาบุญช่วย ป.ธ.๖ สมัยเจ้าอาวาสรูปที่ ๑๖ ซึ่งได้เคยเปิดมาแล้วครั้งหนึ่ง และการศึกษาทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินมาด้วยดี

การก่อสร้างได้ริเริ่มสร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่เพราะพระอุโบสถหลังเดิมที่มีอยู่แล้วนั้นทรุดโทรมมากไม่สะดวกแก่การทำสังฆกรรม

แต่ยังไม่ได้อะไรเพราะเจ้าอาวาสรูปนี้อยู่เพียง ๑ พรรษา ก็ลาสิกขาไปรับราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๙ พระมหาไพบูลย์ อคคธมโม ป.ธ.๓ น.ธ.เอก ขาดิภูมิมบ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอสกลภูมิ จังหัดร้อยเอ็ด

เป็นญาติข้างมารดาและเป็นศิษย์ของพระมหาไพบูลย์ เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๘ ซึ่งส่งมาจากสำนักวัดหิรัญรูจี จังหัดธนบุรี เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๘๙

โดยพระราชสุธี (ปุ่น ป.ธ.๖) เจ้าคณะตรวจการภาค ๒ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ซึ่งภายหลังได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก

ส่งมาเป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ณ สำนักเรียนนี้เช่นกัน แต่มาในฐานะเป็นพระอนุจร ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่ พระครูปริยัติธาดา

พระวีรญาณมุนี พระราชพัชรภรณ์ และได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะจังหัดเพชรบูรณ์ รองเจ้าคณะภาค ๔

พ.ศ.๒๕๐๓ ได้เปลี่ยนชื่อวัดป่าหล่มสัก เป็นวัดไพรสมนที่ศักคาราม และ พ.ศ.๒๕๒๓ ได้รับยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงจนถึงปัจจุบัน

วันอาทิตย์ที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๐ เวลา ๒๒.๐๐ น. เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๙ ที่พระราชพัชรภรณ์ ได้ถึงแก่มรณภาพ และพระราชทานเพลิงศพ วันอาทิตย์ที่ ๑

กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑